

Kerk interieurs in Neder land

Kerk interieurs in Neder land

Redactie

Museum Catharijneconvent
Marc de Beyer
Pia Verhoeven

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Albert Reinstra

Fotografie

Arjan Bronkhorst

Uitgever

WBOOKS

64 | Sint-Jacobuskerk Een Cuypersjuweel met diplomatieke traditie

Evelyne Verheggen

Op het hoogtepunt van zijn roem mocht Pierre Cuypers de rooms-katholieke kerk van Sint-Jacobus de Meerdere in Den Haag bouwen. De kerk, ook bekend als de Parkstraatkerk, was voor Cuypers niet alleen een belangrijke opdracht, ook het budget was ruim. Het neogotische gebouw zou uiteindelijk de geschiedenis ingaan als een van de mooiste én duurste kerken uit de negentiende eeuw. In 1276 werd een eerste kerk in Den Haag gesticht door de norbertijnen uit Monster, die onder de abdij van Middelburg vielen. De opvolger, de Grote of Sint-Jacobuskerk aan de Groenmarkt, kwam tussen 1350 en 1492 tot stand. Na de Reformatie kerkten de katholieken in een schuilkerk aan de Oude Molstraat. Dankzij de wederopstanding van de katholieke kerk in de negentiende eeuw werd de schuilkerk te krap en zochten men naar nieuwe mogelijkheden. In 1875 werd grond aangekocht en legde bouwpastoor J.J. Rioche de eerste steen. Drie jaar later werd de kerk ingewijd door Mgr. Petrus Matthias Snickers, bisschop van Haarlem. Cuypers ontwierp een driebeukige kruisbasiliek. Hij combineerde klassieke motieven uit de vroege Franse gotiek (Notre-Dame te Parijs) in de kooromgang met laag aangezette gewelven geïnspireerd op de late gotiek van het Rijnland. Elementen uit de kathedraal van Reims dienden tot voor-

beeld voor de pijlers in het schip. Voor de toren stond de kerk van Sint-Petrus' stoel in Sittard model, die hij vijftien jaar eerder had gerestaureerd. De half ingebouwde toren is 91 meter hoog en daarmee de hoogste kerktoeren van Den Haag en een van de tien hoogste kerktoeren van het land. Omdat het bouwperceel niet al te groot was, werd Cuypers uitgedaagd om met optische hulpmiddelen een groot en monumentaal effect te realiseren. Door het koor smaller en lager te maken dan het schip, suggereerde hij meer diepte. Voor de inrichting werden kosten noch moeite gespaard. Uitzonderlijk is de rijke, veelkleurige decoratie. Cuypers schiep een gesamt-kunstwerk, waarbij de veelheid van kleuren en vormen overall nadrukkelijk aanwezig is. De aankleding van de kerk, waaronder de beelden, preekstoel en altaren, werd gemaakt door Atelier Cuypers-Stoltzenberg te Roermond. Dit atelier voor christelijke beeldhouwkunst had textielabrikant François Stolzenberg samen met Pierre Cuypers opgericht. Het glas in lood, naar ontwerp van de architect, kwam eveneens uit Roermond en is geleverd door atelier Frans Nicolas. De decoratie van het interieur werd voltooid in 1888. De kerk heeft een lange traditie als de plaats waar pontificale hoogmissen werden opgedragen bij kroningen en sterfgevallen in katholieke vorstenhuizen en tijdens nationale feestdagen van Euro-

pese landen. Aan de zuidzijde van het koor bevindt zich de zogenoemde 'diplomatenkapel' bestemd voor leden van het corps diplomatique die bij dergelijke gebeurtenissen ruim vertegenwoordigd waren. Nog altijd wordt hier jaarlijks, op de verjaardag van de pauskeuze, door de ambassadeur van het Vaticaan (de nuntius) en de bisschoppen een pontificale hoogmis opgedragen. Verschillen in sociale klasse komen tot uitdrukking in de kerk- en knielbanken. Zo zijn de zitplaatsen vooraan bekleed met rood fluweel, net als de losse knielbankjes. In het middenschip staan banken met gevlochten, rieten zittingen en knielen de gelovigen op vaste, met rood fluweel bespannen knielbanken. Achterin daarentegen vindt men slechts harde houten kerk- en knielbanken. De kerk is tevens gebouwd als garnizoenskerk voor de nabijgelegen kazerne. Op de zijwand van het transept aan de noordzijde zijn daarom acht 'militaire' heiligen afgebeeld, onder wie Sint-Mauritius, de aartsengel Michael, Sint-Sebastiaan, Sint-Joris en Sint-Henricus. Op de lambrisering staan nog aanduidingen van de zitplaatsen van de officieren en de onderofficieren. De kerk is rijk aan religieus erfgoed van haar voorgangers. Zo bezit zij het oudste Haagse zilver, met daarop de Haagse ooievaar, en een beeld en kandelaars uit de voormalige Hofkapel aan het Binnenhof. Uit de schuilkerk aan de Oude Molstraat zijn belangrijke schilderijen doorgegeven van Abraham Bloemaert, zijn zoon Hendrick en Claes Moeyaert. Deze oude schilderijen hangen in de pastorie omdat ze niet in het neogotische interieur van de kerk passen. Wel kreeg een beeld van Sint-Jacobus, in 1837 gemaakt door hofbeeldhouwer Louis Royer en afkomstig uit de Hofkapel, een plaats in de kerk. Eind jaren zestig werd het gebouw, vanwege de ontvolking van de binnenstad, met sloop bedreigd. Marga Klompé, parochiaan van de kerk en Nederlands eerste vrouwelijke minister, zette zich met succes in voor het behoud van de kerk. Haar portret hangt daarom nu tussen alle priesters in de voorname zaal van de pastorie. Deze belendende pastorie werd eveneens door Cuypers ontworpen. De oorspronkelijke inrichting, de schilderijen en de beglazing zijn ook hier nog volledig intact. Van 2001 tot 2010 werd de kerk ingrijpend gerestaureerd. Sindsdien is een van de hoogtepunten van Cuypers' oeuvre weer in volle glorie te bewonderen.

